

DRIEMASTER

Moeten wij onze prestatie en concurrentiemaatschappij opgeven?

door J. H. Lambers.

De zwartmakers van ons milieu

door K. v. Doorn.

Milieuverontreiniging en de wet

door J. A. Weggemans.

De uitputting van de hulpbronnen en de invloed hiervan op milieu en welvaartsverdeling

door J. H. Lambers.

Alle nieuws uit de organisatie.

Moeten wij onze prestatie en concurrentiemaatschappij opgeven?

door J. H. Lambers

Elders in deze Driemaster is betoogd dat wij een veel groter deel van ons nationale inkomen zullen moeten aanwenden voor research en ontwikkelingsprojecten inplaats voor consumptie.

Het is echter de vraag of dit alleen afdoende is. Immers, als de bevolkingsgroei doorgaat en evenzo de consumptie per hoofd dan ziet het er naar uit dat we óf alleen de crisis met slechts enkele jaren uitstellen óf dat we door probleem A op te lossen een ander en nog groter probleem weer dichterbij ons toe halen.

Zonder reeds thans te kunnen bewijzen dat veel verdergaande maatregelen dan alleen meer research etc. nodig zijn, lijkt bezinning nodig voor de vraag of onze huidige maatschappij, die zo sterk het accent legt op de individuele prestatie van de mens en daarvan in sterke mate de bestaande inkomensverschillen en de toegekende status laat afhangen, nu wel de meest gunstige uitgangssituatie is om de leefsituatie van de mensheid als geheel aanvaardbaar te houden.

Ons huidige produktiesysteem, aangedreven door het particuliere initiatief met als doel het maken van winst, is zeer succesvol gebleken als we als voornaamste doel van de samenleving de hoogst mogelijke materiële welvaart zien. Als echter meer en meer

het voornaamste doel binnen onze samenleving wordt de overleving in een ook nog min of meer dragelijke omgeving, dan wordt het zacht gezegd twijfelachtig of ons produktiesysteem daarvoor het beste middel is. Laten we dit eens kort trachten toe te lichten:

Het voornaamste doel van een onderneming is nog steeds het maken van winst, hetgeen op zichzelf trouwens ook een overlevingseis voor haar is (zonder winst wordt nl. in het algemeen geen risicodragend kapitaal aangeboden). Het maken van winst wordt de laatste jaren echter ernstig bemoeilijkt door de zgn. kosteninflatie, voor het grootste deel veroorzaakt door de opgeschroefde looneisen in binnen- en buitenland. Het enige wapen van het bedrijfsleven hiertegen is de omzet zo hoog op te voeren dat uiteindelijk de omzetstijging de kostenstijging nog kan overtreffen of althans evenaren. Een bedrijf dat hierin niet slaagt behoort al gauw tot de zwakke broeders en zal uiteindelijk waarschijnlijk zelfs het loodje leggen.

Hoe bereik je nu omzetgroei? Wel, voor een belangrijk deel door reclame.

De t.v.-reclamezandtijd is de laatste jaren dan ook steeds uitgebreid. Reclame zet de mensen aan tot meer consumeren. Maar nu komt het. Om meer te kunnen consumeren is meer

inkomen nodig. Het gevolg is met andere woorden een nieuwe looneisengolf. Deze zorgt dan op zijn beurt weer voor nieuwe kostenstijgingen waarmee de vicieuze cirkel gesloten is.

Het onaanvaardbare in deze ontwikkeling, tegen de achtergrond van het milieuprobleem, is dat een deel van de consumptie de mensen wordt opgedrongen. En voor consumptie is eerst produktie nodig, dus er vindt ook nog naar twee kanten vervuiling plaats. Een voorbeeld: Philips heeft ongevraagd kleuren-t.v. ontwikkeld, samen met nog een aantal concerns (concurrentie). Natuurlijk is kleuren-t.v. een prachtig apparaat en iedereen wil het dan ook eigenlijk zo gauw mogelijk in huis hebben of vindt dat hij dat aan zijn status verplicht is. Maar een kleuren-t.v. vreet meer electriciteit; dus het energievraagstuk, het koelwaterprobleem, beide verergeren, terwijl ten gevolge van de nieuwe hoogspanningsmasten, die ook weer nodig zijn, de actiecomité's tegen landschapsverstooring als paddestoelen uit de grond zullen rijzen. De vraag is daarbij of de leden van die actiecomité's beseffen dat zij met hun zucht naar kleuren-t.v., afwasautomaten, elektrische gazonmaaiers en heggenknippers etc. zelf mede de oorzaak zijn van datgene waartegen zij

DRIEMASTER

24e jaargang, maart 1972.

Maandblad van de onafhankelijke Liberale Jongeren-Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD).

EINDREDACTIE: Mej. A. Gijsberts. HOOFDREDACTEUR: Drs. J. H. Lambers, Helperzoom 349, Groningen, telefoon (050) 57540. LEDEN VAN DE REDAKTIE: Anneke Gijsberts, Ko van Doorn, Jan Weggemans en Duke Dominicus van de Bussche.

REDACTIE- en ADMINISTRATIEADRES: Van Nijenrodestraat 105, Den Haag, telefoon (070) 244787.

Kopij JOVD-JOURNAAL: Nw. Kijk in 't Jatstraat 127 Groningen. Giro 953500.

ABONNEMENTSPRIJS: Minimaal f 7.50 per jaar; voor leden gratis. ADVERTENTIE-TARIEVEN worden gaarne verstrekt door de administrateur. BETALINGEN van advertentie- en abonnementsgelden uitsluitend op giro-rekening 277760 t.n.v. Stichting „De Driemaster” te Den Haag.

ALGEMEEN SECRETARIAAT van de JOVD: Vossenakker 3, Ede. Tel. 08380 - 17170. ALGEMEEN PENNINGMEESTER van de JOVD: Girorekening 953500.

protesteren.

Het lijkt noodzakelijk dat de hier omschreven kringloop, die ons op de duur fataal dreigt te worden, wordt doorbroken. Uit zichzelf zal dit jammer genoeg naar alle waarschijnlijkheid niet gebeuren. De regering moet dus ingrijpen! Zij zal bijvoorbeeld moeten bewerkstelligen dat de kostenexplosies in het bedrijfsleven kunnen worden ingedamd. Het voor de hand liggende middel hiertoe is een gecentraliseerd inkomensbeleid. De tweede stap dient het afschaffen van de televisiereclame en het instellen van een tamelijk stringent prijsbeleid te zijn. Voorts is nodig, uit overwegingen van inflatiebestrijding en milieubeheer, dat ook de nationale investeringen beter gereguleerd en gefaseerd worden. Investeringscontrole zou kunnen inhouden:

- a) Verbod van investeringen in productiecapaciteit die grote vervuiling opleveren en waarvan de consumptie zonder veel bezwaar achterwege kan blijven (b.v. als een fabriek robots zou willen maken voor het doen verrichten van taken in de huishouding).
- b) Spreiding van investeringen in wel noodzakelijke productiecapaciteit ten einde te voorkomen dat het milieu in enig deel van het land overmatig wordt belast (b.v. Rijnmond).
- c) Fasering om een extra druk op de prijzen te voorkomen.

Vooraf een gecentraliseerd inkomensbeleid zal op veel verzet stuiten. De slappe regering-Biesheuvel durft er dan ook niet aan te beginnen, hetgeen een teken aan de wand is. De machtigste pressiegroep in Nederland, de vakbonden, accepteren blijkbaar niet een verschuiving van particuliere inkomens naar collectief inkomen, nodig om de begrotingstekorten (die steeds verder toenemen) en de vervuiling te bestrijden en om de te vergroten research-inspanningen te kunnen finan-

cieren. Wij plegen momenteel dan ook een stuk nationale roofofbouw, waarvoor de rekening erg hoog dreigt te worden.

Doch er is ook nog zoets als arbeidsvrede en om deze niet teveel te verstoren zal vermoedelijk niet kunnen worden ontkomen aan een verdergaande nivellering van inkomens.

Nu zal men daar in bepaalde kringen weliswaar niet vrolijk tegenaan kijken, maar hierbij kan dan wellicht tot troost strekken dat het toch noodzakelijk zal worden de scherpe kanten van de prestatie en concurrentiesamenleving af te vijlen. Althans dit zou wel eens kunnen blijken. We naderen hiermee echter nog grotendeels onverkend sociologisch terrein. De grote vraag is immers, proberen we steeds meer te verdienen om met de consumptie die we daarvoor kunnen genieten onze omgeving de loef af te steken en om aldus erkenning te oogsten? Als dit het algemene gedrag weergeeft dan is er alle reden voor een drastische inkomensnivellering. Immers het gaat dan niet om de consumptie zelf maar om het effect dat we daarmee op anderen (en ons zelf) maken. Aan de honger naar meer materiële status azl dan dus nooit een eind komen! Productie en consumptie zouden, zonder ingrijpen, dan ad ad surbum worden opgevoerd.

Overigens, het is ook helemaal niet uitgesloten dat inkomensnivellering de consumptie juist zal stimuleren. Wanneer de NVV-Industriebond haar zin had gekregen en de minimumvakantieuitkering tot f 1200.— zou zijn verhoogd, dan had dit zonder meer tot extra consumptie geleid. En dus tot een grotere aanslag op het milieu: meer auto's bij de weg, uitlaatgassen, energie- en loodverbruik, vliegtuiglawaaï en noem maar op.

Ook om een andere reden is het niet zonder meer vanzelfsprekend om de inkomens te nivelleren. Zo lang veel mensen hoofdzakelijk door materiële

prikkels tot maatschappelijke prestaties worden aangezet zou nivellering ook een verminderde inzet van de mensen tot gevolg kunnen hebben. En wie list dan de in feite steeds groter wordende problemen van de samenleving op? Prestaties in dit vlak dienen wel degelijk te worden aangemoedigd. Doch hoe brengen we dan het onderscheid aan?

Hoe dit alles ook zij, het belangrijkste is uiteindelijk toch wat er in de mensen omgaat. Als men tot de ontdekking komt dat de nationale koek niet verder mag groeien zal de aandacht waarschijnlijk meer op de verdeling worden gericht.

Nogmaals, de beter gesitueerden zullen deze verandering in het algemeen niet enthousiast begroeten.

Maar als de keuze uiteindelijk is: ondergang of een wat minder overdadig levenspatroon, is die keuze dan zo moelijk? j.h.l.

☆ Van Aardenne, van de VVD-fractie, stelde tijdens zijn betoog over het voorstel „Samenvoegen van de gemeenten Heemskerk, Beverwijk en Velsen”, dat emotionele acties van de betrokken bevolking wel aardig waren, maar dat hij daar in zijn beslis-sing niets mee te maken had.

Geurtsen, lid van die zelfde fractie, verklaarde daags na de hearing over de Drie van Breda zijn mening te hebben gewijzigd naar aanleiding van het gehoorde en de aktie van de bevolking.

Misschien kan er binnen de fractie eens gediskussieerd worden over de interpretatie van „volksvertegenwoordiger”.

Volgens ons is de interpretatie van de heer Geurtsen de meest juiste. a.g.

De zwartmakers van ons milieu

De bedoeling van dit artikel is, het opmaken van een inventaris van de thans reeds optredende vervuiling die tot nu toe heeft plaatsgevonden. Exact en volledig kan deze inventaris niet worden, omdat bij het naslaan van meer wetenschappelijke publicaties blijkt, dat de wetenschappers vele oorzaken en gevolgen van vervuiling, bij gebrek aan voldoende exacte gegevens, nog onvoldoende kennen. De

inventaris zal zich zodoende beperken tot feiten en gebeurtenissen die in ieder geval aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid. Verder zal aandacht worden besteed aan de bewustwording van het proces van „zeer geleidelijke verandering van ons leefmilieu” in allerlei facetten. Het woord leefmilieu wordt in ruime betekenis met het woord leefwereld aangeduid. De verandering van onze

leefwereld geschied gedeeltelijk net zo sluipend als de achteruitgang van bv. ons gehoor of gezichtsvermogen, maar na lange tijd zeggen we opeens: „ik hoor of zie minder”.

Bij deze beschrijvingen zal ik, om alles levendiger en leesbaar te maken, veel gebruik maken van vele eigen waarnemingen over een periode van ± 20 jaar.

Het milieu rond het congresoord Dalfsen

Iedereen die het ex-zomerconferentieoord van de JOVD tussen Dalfsen en Ommen kent, weet wellicht dat de streek Dalfsen-Rechteren-Ommen zich kenmerkt door opvallend natuurschoon. Prachtige loofbossen aan de oevers van de Vecht, soms een parkachtig landschap, maar ook veel naaldhout.

Toen ik daar vorige zomer een bus-tochtje van Zwolle naar Ommen maakte, stelde ik me ineens de vraag, waarom wij in dit fraaie land zo alarmerend over milieuvervuiling praten. Het antwoord op die vraag kwam in de vorm van een „doodse stank”, toen de bus de brug over het riviertje de Regge en later de Vecht passeerde. In ieder geval is er in dit verder zo schone landschap wél ernstige watervervuiling, concludeerde ik. In al die jaren dat de JOVD aan de oevers van de Vecht congresseerde, troffen we deze rivier ieder jaar weer vuiler aan, tot dat het water de laatste keer zwart was, geaderd met banen vuil wit schuim. Dit is een teken dat uit

dit water *alle* leven verdwenen is.

Vervuiling van de Aa

Precies hetzelfde is in Noord-Brabant aan de hand met het riviertje de Aa, zoals ik vorige zomer zelf kon waarnemen ten zuiden van 's-Hertogenbosch. Het riviertje de Aa stroomt voordien door Helmond, een stad met textielindustrie. Ook hier verder weer een landschap met opvallend natuurschoon.

Na deze twee saillante ervaringen van watervervuiling van de stroomgebieden van onze kleine rivieren, zag ik vorige maand het water van de Nederrijn bij Arnhem en rook het. Het rijwater ziet grauw met witte vlokjes en ruikt precies hetzelfde, alleen sterker, dan het water wat zelfs in Den Haag niet meer reukloos uit de kraan komt. De lucht van het water is te wijten aan het vóórkomen van chemikaliën in het water, die niet geheel uitgefilterd worden. Laten we hopen dat dit met de zware metalen zoals kwik, wél altijd bij te houden zal zijn.

Het water van de Rijn is nog niet helemaal dood als behoort het vangen

van zalmsorten en andere vroeger voorkomende zoetwatervissoorten bij Rotterdam, al meer dan 20 jaar tot het verleden.

Wél als dood kan het water van de Oude Rijn bij Katwijk aangemerkt worden. Dit water vervuult bovendien de zeekust van Katwijk tot Wasse-naarse Slag en tot Noordwijk. Ook de Hollandse IJssel is na Gouda een dode soep.

Uit vele waarnemingen en uit onderzoeken komt naar voren dat waterverontreiniging ons grootste probleem is en ons ook het meeste geld gaat kosten. Het is ook wel te beredeneren wanneer we bedenken dat het water, het meest onmisbare en het meest gevoelige medium voor het leven is. Het water is dan ook het eerste vervuild, maar bovendien geldt dat de andere vormen van vervuiling, lucht- en bodemvervuiling, tenslotte resulteren in watervervuiling. Vervuilde lucht geeft immers vervuilde neerslag en vervuilde bodem resulteert in vervuild grondwater wat afgevoerd wordt naar de voornaamste adreen in een stroomgebied, dus naar beken en rivieren.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

De vervuiling van het zeewater

Eén van de grootste vervuilers van met name hetzeewater is *olie*. Een natuuronderzoeker die met primitieve bootjes de oceaan bevoer, Thor Heyerdahl, bracht over zeewatervervuiling verslag uit in de Raad van Europa te Straatsburg. Hij vertelde dat vooral de aanwezigheid van olie langs de waterlijn van de kust hem ernstig bezorgd maakte, omdat de meeste organismen juist langs de waterlijn een periode tijdens hun bestaan doorbrengen. De volgende overwegingen maken de rol van de olie in het vervuilingproces nog bedenkelijker. In de olie langs de kusten werden grote concentraties gevonden van alle vergiften die ook in zeewater verspreid voorkomen, met name pesticiden (bestrijdingsmiddelen) en zware metalen (nikkel, vanadium, kwik). Deze stoffen komen van nature *niet* in olie als delfstof voor, zij komen er in hoge concentratie in voor wanneer olie uit tanks, ketels geloosd wordt.

We treffen de olie langs de kust aan als klonters, meestal bezet met schelpen, zeepokken en kleinere organismen. Deze *vele* met vergiftige olie besmeurde dieren worden door een kleiner aantal vogels en grote zeedieren gegeten, die op hun beurt weer gegeten worden. De dieren aan het eind van zo'n voedselketen zitten dus met ophopingen van vergif van veel kleine dieren. Illustratief in dit verband is een verbod in de V.S. op het gebruik van de zwaardvis voor menselijke consumptie.

Thor Heyerdahl vertelt dat tijdens zijn overtocht over de Atlantische Oceaan, de zee op vele plaatsen het uiterlijk van havenwater had.

Zijn waarnemingen aan de kust over de manier van voorkomen van olie stemmen precies overeen met wat ik aan onze Noordzeekust ook zag. Verder vermeld ik nog de noodzaak om je voetzolen met wasbenzine schoon te maken, die met bruine kleverige olie bevuild waren, na ieder bezoek aan het strand.

Luchtverontreiniging

Deze vorm van vervuiling is meestal niet zo goed zichtbaar als de waterverontreiniging. Uitzonderingen hierop vormen de nare ervaringen van herfst vorig jaar in het Rijnmondgebied en de gevolgen van de peasoupfog in Londen in 1952.

Maar wél nemen we waar, dat het geen dag mooi stil weer kan zijn, of we ruiken in de Randstad buiten iets wat nog net niet vies is. Dit is ozon. Dat wordt chemisch gevormd uit stikstofoxiden en onverzadigde koolwaterstoffen, onder invloed van het zonlicht op zo'n mooie stille dag. Het feit

dat koolwaterstoffen en stikstofoxiden voorkomen in de uitlaatgassen van auto's, zegt ons veel over de oorzaak van deze verontreiniging.

Ozon is schadelijk voor diverse plantensoorten, met name voor petunia's en naaldbomen die hun naalden in de herfst behouden. De naaldbomen in een natuurreservaat in het San Bernardino geberte — ongeveer 100 km ten oosten van Los Angeles — sterven bij duizenden, als gevolg van ozon wat met de lucht langs de berghellingen opstijgt. Zelfs op grote afstand van de bron is er schade te verwachten, wanneer de condities daartoe meewerken. In Los Angeles bestaat die bron uit 4 miljoen auto's.

In Canada is het de Weymouthden, die niet kan gedijen op grote afstand van industriebronnen, die zwaveldioxide in de lucht brengen. Dit gas komt o.m. vrij bij ijzergieten en staalbereiding. Wanneer er in een industriegebied met hoogoven-activiteit meren zijn, of iedere andere vorm van natuurlijk water, dan blijkt steeds dat van bv. 20 soorten waterplanten er zo'n 2 soorten in leven blijven. De doodsoorzaak van de andere soorten is te wijten aan het stijgen van het zwaveldioxide gehalte van het water, tot het soms het tienvoudige van wat normaal is. Dit voorbeeld laat zien dat met zwaveldioxide verontreinigde lucht tenslotte verontreinigd water tot gevolg heeft. Het water wordt te zuur voor de meeste organismen.

We kunnen na alle ervaringen met milieuverontreiniging wel concluderen dat er zeker in en rond industriegebieden sprake is van een duidelijke verarming van ons milieu, onze leefwereld. Wat we daar aan flora en fauna — meer algemeen — aan leefbaarheid vinden, is armetierig, en daardoor ook het landschap. Dit geldt bv. voor het Ruhrgebied, het gebied ten oosten van Londen, het Rijnmondgebied, Beverwijk en omstreken, Diemen en omstreken (bij Amsterdam).

Deze gebieden stip ik aan, omdat we dáár juist over leefbaarheid moeten praten omdat er zoveel mensen leven, waarvan de meesten toch in naoorlogse flatbouw of vooroorlogse huurkazernes, die het landschapsbeeld doorgaans niet verfraaien.

☆ Er zit tegenwoordig geen gat meer in de begroting, maar een krater.

Die begrotingsgaatjes van vroeger zijn ook al aan de inflatie onderhevig.

☆ Volksvertegenwoordiger zijn valt niet mee en de interpretatie van dat woord nog minder.

Wat weet U van

kiesrecht, medezeggenschap, politieke partijen, inkomens- en bezitsverdeling.....

Cursus

BURGERSCHAPSKUNDE
40 schriftelijke lessen
voor f 25.—.

het raadslidmaatschap, begroting, ruimtelijke ordening gewestvorming.....

Cursus

DE GEMEENTERAAD
23 schriftelijke lessen
voor f 20.—.

invloed van de burger, parlement, gemeente, economisch beleid, recht, dienstplicht.....

Cursus voor jongeren

POLITIEK BEKEKEN
12 schriftelijke lessen plus documentatiemappen voor f 9.50

(in samenwerking met de Ned. Politieke Jongeren Contact Raad).

Vraag nog heden een gratis prospectus onder vermelding van de naam van de cursus(en) en de letters DM bij:

Stichting
Burgerschapskunde
POSTBUS 349 - LEIDEN

Of om nu eens een toeristenplaats te bekijken. Wat dacht u van de leefbaarheid voor de Parijzenaar in zijn stad? Je hoort daar al met weemoed spreken over de oorlogsjaren en vooral over de jaren daarvoor toen de bomen in de lente nog zo prachtig bloeiden. We weten dat er thans veel minder bomen bloeien, omdat de uitlaatgassen van het toegenomen autoverkeer oorzaak zijn, dat de bomen al voor de bloei de knoppen laten vallen.

Dit autoverkeer is ten dele een niet te vermijden aspect van menselijke activiteit en we zullen de dode bomen maar op de koop toe nemen. Maar al het geparkéerde blik is weer verslechterend van het landschapsbeeld, het stadsbeeld in dit geval. Dat zijn we ons echter niet zo bewust. Toen ik eens een foto van het Rembrandtplein te Amsterdam zonder auto's zag, herkende ik het niet bewust als het Rembrandtplein. Ik zag eigenlijk alleen een plein in de ochtendzon, wat bij mij een gevoel van opgeruimdheid vanwege de harmonische ordening van bomen en huizen gaf. Maar goed, de mens herkent zulke dingen pas in het kader van andere zaken — in dit geval dus de auto — waarmee hij opgroeit of verder leeft. Zoals Thor Heyerdahl ook zegt: „In feite komt het er op neer dat de mensen in de modernere samenlevingen zeer weinig aansluiting meer hebben met een cultuur, die direct correspondeert met de natuur.

Nu wil ik best toegeven dat het velen niet interesseert dat ik in Nederland ieder jaar minder exemplaren van hier fladderende dagvlindersoorten zie, dat de variëteit in kleine zangvogelsoorten geringer wordt, dat sommige roofvogelsoorten uitgestorven zijn wegens menselijke ingrepen in hun leefmilieu, dat het drastische omvormen van ons landschap tot een cultuurlandschap er de oorzaak van is dat ik nog nooit een ooievaar in het wild heb gezien. Ik weet dat ingrepen in het natuurlijk landschap ook wel gunstige gevolgen kunnen hebben voor bv. de vogelstand. Het kortgeleden drooggelegde Zuidelijk Flevoland is aan de noordwestelijke zijde een geweldige pleisterplaats geworden voor watervogels. Er gaan vele stemmen op om dit te behouden en uit te buiten. Er is dus wél angst aanwezig dat de vele andere belangen wéér de doorslag zullen geven.

Wanneer dat laatste te veel gebeurt, zullen we in ieder geval in de dichtbevolkte gebieden, met een daaraan aangepast residu, van wat eens een rijke flora en fauna was, blijven zitten.

Een bedenkelijke aanpassing

Tot mijn grote verbazing zag ik laatst

een paar poldervogels, *reigers*, boven Scheveningen vliegen; „een aangepast vogeltje”, dacht ik toen. Hetzelfde geldt voor de Vlaamse Gaai, een neef van de bekende kraai. De Vlaamse Gaai was vroeger een schuwe vogel die wel eens betrappt werd in stille bossen. Maar in het Haagse Zuiderpark met het verkeerslawaaï op de voorgrond, is dit fraai gevederde dier nog een verrijking van het stadsparklandschap ook!

Dit zijn ook weer voorbeelden als illustratie van de verandering van onze leefwereld, die zoals ik in de inleiding stelde, vaak geleidelijk en voor ons onbewust plaats grijpt. Zoals we zagen is deze verandering haast onvermijdelijk en behalve dat de menselijke activiteit, omdat zij veel veront-

reinigt, dus negatieve gevolgen heeft voor ons leefmilieu, is dit omringende milieu ook aanpasbaar, doet dit concessies soms. Maar juist dat laatste moet ons erop attent maken dat ook wij soms grote concessies moeten doen.

Vooraf is het zaak ons bewust te zijn, dat de veel gehoorde uitspraak, dat we in een tijd leven die zich kenmerkt door dynamiek en verandering, ook geldt voor onze natuurlijke omgeving en de eerste condities daarvoor, namelijk: lucht, bodem, water en vuur, waarbij vuur betekent: energieverbruik.

De oudgriekse onderverdeling van de materie in deze vier elementen wordt opnieuw veelzeggend.

k.v.d.

Strijdt voor Vrijheid en Democratie voor iedereen, behalve voor Houtvernielers.

Bestrijdt deze door uw hout onder hoge druk te laten impregneren bij:

v. d. SIJDE's HOUTBEREIDING N.V.

SPIU 40 — STRIJEN — TELEFOON 01854 - 280

☆ Heel begrijpelijk dat de regering vindt dat de woorden „bij de gratie Gods” in het formulier van afkondiging der wetten gehandhaafd moet blijven. Ze zitten er zelf toch ook nog „bij de gratie Gods”. a.g.

☆ Na de Progressieve Volkspartij van Hans van Mierlo en de Midden Volkspartij van Haya is er nu De Zeeuw met een Open Volkspartij. Wie Volgt? Om van duidelijkheid maar niet te spreken. a.g.

Isolatie- en
Plaatwerkbedrijf
ROTAMISOL

**Uitvoerders van warmte-,
koude- en geluidsisolatie**
Kantoor: Verschoorstraat 69-71,
Rotterdam, tel. 010 - 273954
Couperusstraat 48, Ridderkerk,
tel. 01804 - 5503

Wat goed is voor de VVD is niet goed voor het land

Als de voorzitter van de VVD in een VARA-televisieprogramma uit „House of Lords” in Den Haag blij zegt dat haar partij geen of weinig kiezers verliest, ondankt het kabinet-Drees, en dat dit een gunstig teken is voor haar partij, dan ben ik het daar niet mee eens. Dat wil zeggen: mevrouw Van Someren mag blij zijn voor haar partij, maar wat gunstig is voor de VVD is niet goed voor het land. In feite is de betrekkelijke stabiliteit van de VVD een van de meest onrustbarende verschijnselen in de Nederlandse politiek. Want in een samenleving die overal onzekerheid en onrust laat zien fungeert de VVD als een tehuis voor mensen die een tijdelijke geborgenheid prefereren boven de realiteit van een onrustig, bedreigd bestaan.

In een tijd waarin mensen uit bedrijfsleven en wetenschap hun ongerustheid duidelijk maken over de verpesting van de aarde en een mogelijk einde van de menselijke soort signaleren, onderhoudt de VVD zich van een stellingname. Of erger: zij verdedigt wat bestaat en gelooft dat aanpassingen binnen de bestaande systemen mogelijk zijn. En mevrouw Van Someren spreekt zich uit voor een „midden”-partij.

Een middenpartij staat per definitie tussen twee uitersten. Dat zijn aan de ene kant mensen die alles willen conserveren en nog liever terug willen naar de veiligheid van vroeger; aan de andere kant verzamelen zich de mensen die werkelijke, principiële veranderingen in de samenleving nodig vinden. Ik maak mij zorgen over de suggestie dat een middenpartij nodig en nuttig zou kunnen zijn.

Dat is niet wáár. Een middenpartij laat niet alles in het midden. Wij leven in een wereld waarin wij gedwongen zijn te kiezen: we veranderen drastisch en ongehoord — of niet.

Een beetje veranderen, geleidelijk aanpassen is hetzelfde als totaal niets doen.

Een middenpartij is de illusie van mensen die door hun angst terug willen naar het verleden, maar die net doen of zij naar de toekomst kijken. (Overgenomen uit Democraat, febr. 1972).

N.V. Scheepswerven „Piet Hein” v.d.z.d.
Fa. W. SCHRAM & ZONEN BOLNES/PAPENDRECHT
NIEUWBOUW EN REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m.
- overdekt dubbel droogdok van 115 m.
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m.
- snel schroefwisselen en kleine roer- en steven-reparaties in nieuw HEFDOK

Tel.: ROTTERDAM 010 — 139275
BOLNES 01804 — 3644 — 3409
PAPENDRECHT 01850 — 51222 — 51466

Milieuverontreiniging en de wet

Steeds worden we door de publiciteitsmedia gekonfronteerd met de bedreiging van ons leefmilieu. Naast de sombere voorspellingen van de Club van Rome voor onze planeet als geheel, zijn er nationale issues zoals de Leidse Baan, Amelisweerd, Marbon, de Gulf-raffinaderij Roozenburg, Shell-Moerdijk, de smeerpijp, de Waddenzee en noem maar op.

Van belang lijkt me eens na te gaan wat er aan nederlandse wetgeving beschikbaar is om deze uitwassen te voorkomen en te bestrijden. We zullen zien dat Nederland milieurechtelijk gezien in een overgangsfase zit. De oudste wetgeving, de Hinderwet, is volstrekt verouderd, en de nieuwe wetgeving — in de vorm van raamwetten beschikbaar — moet nog worden uitgewerkt in Algemene Maatregelen van Bestuur, voor ze functioneren volgens hun bedoelingen. Daarbij komt dat de benoemde deskundigheid in het uitvoerend overheidsapparaat, met name op provinciaal en gemeentelijk niveau, beslist onvoldoende aanwezig is.

Volgens het oudste stuk funktionerende wetgeving, de Hinderwet (1952), moet men voor installaties, die gevaar, schade of hinder veroorzaken een vergunning vragen aan het gemeentebestuur (College van B en W). De aanvankelijke opzet der wet was de bescherming van de arbeiders in de fabrieken; de Arbeidsinspectie diende derhalve steeds om advies gevraagd te worden. Eerst veel later is daar de Inspectie voor de Milieuhygiëne aan toegevoegd.

Naast de Hinderwet is in zijn algemeenheid de Wet op de Ruimtelijke Ordening van belang. Vanouds weigerde men niet zo vaak industrieën omdat alom de gedachte heerste dat economische groei en volledige werkgelegenheid boven alles gingen. Nu deze tendens zo hier en daar zelfs volledig is omgedraaid, kan men vaak

sukcesvol bezwaarschriften indienen tegen bestemmings- en streekplannen, waardoor vestiging van bepaalde industrieën en aanleg van bepaalde wegracés te verhinderen is.

Met de Hinderwet valt in de praktijk nauwelijks te werken. De aankondiging van de tervisielegging van een vergunningsaanvraag en het aanschrijven van de omwonenden binnen een straal van 200 meter zijn volstrekt onvoldoende. Immers een verontreinigend bedrijf met een hoge schoorsteen veroorzaakt mogelijk alleen maar hinder in de vorm van neerslag en stank buiten deze zone, bv. in aangrenzende gemeenten. Verder zijn de meeste gemeentebesturen onvoldoende deskundig om de ingewikkelde industriële processen te beoordelen en te controleren. Tenslotte kan een eenmaal verleende vergunning niet worden ingetrokken.

De onvolkomenheid van de Hinderwet kan nog eens toegelicht worden met een voorbeeld van de Gulf-raffinaderij in de piepkleine gemeente Roozenburg, onder de „rook” van Rotterdam. Zo'n verontreinigend bedrijf krijgt meestal een voorlopige vergunning, zodat het kan gaan draaien, en zegt te zijner tijd nog wel wat maatregelen te nemen als dat nodig mocht blijken. Veel met moeite verworven industrieën (economische groei!) krijgen — merkwaardigerwijs — na verloop van tijd toch wel een definitieve vergunning. Zo niet de Gulf-raffinaderij in Roozenburg, want het gemeentebestuur onder leiding van de dappere dorpsburgemeester gebood het bedrijf te stoppen (art. 28, lid 3 Hinderwet: „levensgevaar of onduidbare hinder”). Gulf kan door bij de Kroon in beroep te gaan, blijven doorwerken tot over dit beroep beschikt is. Het kan derhalve duidelijk zijn dat de „Wet verontreiniging oppervlaktewateren” en de „Wet inzake de luchtverontreiniging” bitter noodzakelijk zijn.

Recente milieuwetgeving

Door de lozing van rioolstelsels in open water en de toenemende vervuiling door de diverse industrieën, geraken de kleine rivieren en kanalen blijvend vervuild door een gebrek aan zuurstof. Het beperkte zelfreinigende vermogen wordt overschreden, met als gevolg rotting en stank.

Zoals gesteld dient de gemeente vergunningen te verlenen — in het kader van de Hinderwet — voor de lozing van vuil water door industrieën. De R.I.Z.A. adviseert de gemeenten daarbij en ze oefent voorts controle uit (RIZA: Rijks Instituut Zuivering Afvalwater). Ondanks de toenemende bouw van zuiveringsinstallaties door gemeenten en waterschappen wordt het probleem nauwelijks opgelost. Medio 1970 werd er volgens een zeer globale schatting jaarlijks meer dan 40 mln. inwonersequivalenten (huishoudelijk en industrieel afvalwater) „geproduceerd”. Hiervan worden 15 mln. equiv. in zee geloosd; naar schatting 5.5 mln. equiv. worden opgenomen door de natuurlijke zuiveringscapaciteit van binnenwateren (moe lang nog?) en 7 mln. equiv. worden geheel of gedeeltelijk gezuiverd.

Zeer globaal gezien reesteert een vervuiling van oppervlaktewateren met meer dan 10 mln. equiv. ofwel zeer globaal 25% van het totaal!

De bestrijding moet plaats vinden ingevolge de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (1970). Volgens deze wet zijn voor lozing van afvalstoffen vergunningen nodig van Rijkswaterstaat (smeerpipj!) of van provinciale besturen. Provinciale zuiveringsschappen kunnen heffingen opleggen aan de vervuilers, met de opbrengsten waarvan maatregelen getroffen kunnen worden. De nieuwe wet is een raamwet (overkoepelende wet), die alleen de grote lijnen aangeeft, maar de uitwerking hiervan in algemene maatregelen van bestuur kan nog wel enkele jaren vergen.

Van steeds grotere importantie wordt de thermiese verontreiniging, dat is de temperatuurstijging veroorzaakt door het koelwater van grote elektriciteitscentrales. Tezamen met de vervuiling dreigt deze al onze binnenwateren dood en dus pikzwart en stinkend te maken.

Luchtverontreiniging

Door de industrialisatie, de auto's en onze huisverwarming wordt de lucht op vaak hinderlijke wijze vervuild. Maar hoe meten we deze vervuiling, en hoe stellen we aanvaardbare vervuilingsgrenzen op? (Immers schoon wordt de lucht nooit sinds de Middeleeuwen).

Zo stelde Rijnmond in 1969 een meet- en waarschuwinginstallatie in wer-

king. Bij ongunstige meteorologische situatie moeten de nabijgelegen industrieën het tijdelijk kalmtes aan doen met hun verontreiniging. De bevolking kan bij ernstige klachten en frustraties een klachtcentrale opbellen, alhoewel men zich tegenwoordig in het kader van de burgers-bij-het-bestuur ook wel rechtstreeks tot burgemeesters en ministers e.d. wendt, bijvoorkeur buiten kantoor-tijd. En zo modderen we maar wat aan.

De zin van de meting is dat er vaste normen moeten komen voor toelaatbaarheid van bepaalde verontreinigingen. Dit is ook nodig om een adequate wetgeving goed te kunnen laten functioneren.

Tot nu toe moeten we het nog steeds doen met de Hinderwet van 1952, volgens welke de industrieën een vergunning behoeven van het gemeentebestuur. Op grond van de Hinderwet zijn echter nauwelijks maatregelen mogelijk tegen gemotoriseerd verkeer en huisverwarming. Overigens funktioneert de Hinderwet ook allerminst voortreffelijk. Daarom heeft het parlement in juli 1970 een wet op de luchtverontreiniging aangenomen.

Deze wet regelt zowel de verontreiniging door industrie, verkeer als door de huisverwarming. Als vergunningverlenende instantie voor de luchtverontreiniging door de industrie fungeert het *provinciaal bestuur*, waarmee de plaatselijke regeling door een regionale is vervangen. Op landelijk niveau wordt toezicht gehouden op de verontreiniging door verkeer en huisverwarming.

De belangrijkste elementen van de wet zijn, naast het vergunningstelsel, dat de vervuiler in beginsel betaalt, dat er heffingen worden opgelegd en dat er een landelijk meetnet komt, te financieren uit de heffingen. Ook hier geldt dat de raamwet uitgewerkt dient te worden in Algemene Maatregelen van Bestuur en daarmee is nog amper een begin gemaakt.

Voor noodsituaties gelden volgens de raamwet bijzondere maatregelen; de Commissaris van de Koningin kan een bedrijf bevelen de verontreinigende handelingen te staken. Hij mag algemene voorschriften geven om een gevaarlijk hoog niveau van luchtverontreiniging terug te drukken. De Groninger Commissaris van de Koningin, mr. Toxopeus, stelt echter — in de geest van zijn collega's sprekend — niet over de nodige deskundigheid te beschikken om verantwoorde beslissingen te nemen. Voorwaar, een „roetkleurig” perspektief voor Rijnmond.

De Algemene Maatregelen van Bestuur waardoor de wet in werking treedt moeten eerst de Raad van

State en de Ministerraad nog passeren. Er moet een Inrichtingenbesluit komen (wie vallen er onder de wet?), een Vergunningbesluit, een Heffingenbesluit (wie betaalt?) en een Fondsbesluit. Tot nu toe is dus alleen het topje van de ijsberg boven water gekomen en dat is te zien aan de kwaliteit van de lucht in West-Nederland. Immers men moet als overheid bewijzen kunnen leveren; wanneer een ambtenaar of omwonende iets bizonders ruikt, dan is dat geen bewijs. De benodigde deskundigheid voor deze „bewijzen” is nog maar schaars aanwezig in Nederland, dus ook op het provinciaal niveau, de belangrijkste schakel in deze wet.

Bodemverontreiniging

(*vuilafvoer en drinkwatervoorziening*)

Een ander urgent probleem is de *vuilafvoer*, en vuilverwerking, die plaats vinden door compostering via de V.A.M. (Vuil Afvoer Maatschappij, te Beilen (Dr.) of door vuilverbranding. Door de in omvang toenemende hoeveelheden afval (papier, plastic, blik, glas) en de steeds moeilijker verteerbaarheid, wordt het probleem steeds bedreigender. Waarschijnlijk zal meer tot verbranding moeten worden overgegaan, hetgeen de lucht weer verontreinigt.

Het is in wezen schandalig dat het statiegeld op flessen is afgeschaft, en dat er steeds meer plastic afval ontstaat. Dit veroorzaakt de samenleving veel meer onkosten dan de fabrikant bespaard.

De milieubewustheid kan ook door de opvoeding aangekweekt worden. Een milieupolitie zou iedereen die openbaar terrein verontreinigt direct op de bon moeten slingeren. Privé-afval behoort niet op gemeenschappelijk bezit! Belangrijk is ook de *drinkwatervoorziening*. Veel oppervlaktewater is zout, brek of verontreinigd. Bij de onttrekking van grondwater aan de duinen dreigt het opstijgen van verzilt water uit diepere grondlagen. Bij filtering van Rijnwater in de duinen, dreigen deze op den duur te verstopen. Meer landinwaarts brengt het onttrekken van grondwater schade voor landbouw en natuurgebieden met zich mee.

Al met al zal het overgrote deel van ons drinkwater moeten komen uit de zuivering van het oppervlaktewater van Rijn en Maas. Bestrijding van de rivierverontreiniging in internationaal verband is daarom voor Nederland van levensbelang.

Lawaai

Tenslotte is van belang de psychische vervuiling door het *lawaai*. Door het verkeer op autosnelwegen en binnen de bebouwde kom en door de luchtvaart, zijn er nog maar heel weinig

HB-tafel

HB-activiteiten naar buiten

— Nog voor het verschijnen van de vorige Driemaster doch na het schrijven van de kopij werd door het HB een verklaring van het comité Jongeren voor Vietnam ondertekend. Op het congres kwam deze verklaring uitgebreid aan de orde.

— De, in de vorige „van de HB-tafel” genoemde 'follow up' van het gesprek met de VVD-fractie op 20 oktober jl. heeft op dinsdag 7 maart plaats gevonden. Het werd een gecombineerd gesprek met fractie en dagelijks bestuur van de VVD. Het gesprek verliep in een sfeer van groot wederzijds vertrouwen, waarbij men elkaar echter geenszins zijn mening bespaarde. Het contact met de fractie op informatief gebied begint op gang te komen maar is tot nu toe voor beide partijen achtergebleven bij de verwachtingen. Als de definitieve lijst met de fractieverdeling uit is zal dit aanmerkelijk verbeteren. Verder heeft het HB de bezorgdheid van de JOVD ten aanzien van de toekomst van het liberalisme in Nederland naar voren gebracht.

— Op maandag 6 maart werd mede op instigatie van het district Noord een open brief gestuurd aan de minister van ontwikkelingssamenwerking waarin de JOVD het betreurde dat de subsidie aan het Angola-comité voor de voorlichtingsactie, inzake het portugese beleid in Angola, niet werd toegewezen.

HB-activiteiten naar binnen

— De HB-vergadering die op 14,

15 en 16 januari te Groningen werd gehouden werd gecombineerd met een bezoek aan de „Neyjoarsveziede” van de afdeling Zuidlaren, waar uit het hele district Noord JOVD-ers aanwezig waren. Op de zondag werd naast de HB-vergadering ook nog een discussie gehouden met een aantal JOVD-ers over de liberale beginselen.

— Als de voortekenen niet bedriegen zal in Winterswijk een afdeling van de grond geholpen kunnen worden.

— Wat betreft het westen van het land, het zorgenkindje van de JOVD, heeft het HB het plan opgevat een grootscheepse (her)oprichtingsactie te beginnen. Als start hiervan zouden we kunnen zien de heroprichtingsvergadering van de afdeling Het Gooi op 7 april a.s.; inlichtingen: J. v. Rooyen, Laegieskampweg 5, Naarden, telefoon 02159-17175.

Als tweede heroprichtingsvergadering kunnen we die van de afdeling Leiden tegemoet zien; inlichtingen omtrent deze half april te houden vergadering kunt u krijgen bij R. Lantin, Hooigracht 44, Leiden, tel. 01710-20720.

Het congres te Ede

Evenals het congres te Zuidlaren stond dit congres in het licht van het liberalisme. Bij wijze van experiment werd het congres op een vrijdagavond en een zaterdag gehouden. Of dit experiment geslaagd danwel mislukt is, is moeilijk te zeggen. Wel staat vast dat het congresbezoek ver beneden de verwachting is gebleven; het carnaval zal hier een duchtig woordje in meegesproken hebben.

Als gastspreker was op dit congres aanwezig de heer J. J. A. Berger, oud-burgemeester van Groningen tegenwoordig fractievoorzitter van DS '70 en, niet alleen als zodanig, een van de voormannen van die partij.

Drie punten in de rede van Berger waren zeer opmerkelijk. Als eerste zou ik willen noemen dat binnen afzienbare tijd DS '70 met een beginselprogramma zal komen. Dit zal de politieke duidelijkheid zeker ten goede komen. Verder verklaarde de heer Berger dat zijn partij nogal bezorgd was over het niet ingrijpen in de lonen en prijzen door de regering. Argumenten dat zoiets psychologisch onjuist was vond hij zwak en, indien waar, er op duiden dat er iets fout zit in onze maatschappij. Zijn partij zal van dit punt echter nooit een halszaak maken.

Als reden voor zijn eigen DS '70 lidmaatschap gaf de heer Berger zijn behoefte aan redelijkheid, iets wat hij in zijn vorige partij steeds minder vond.

Tijdens de discussie voerde een hoofdbestuurslid van D '66 het woord, weliswaar geheel voor eigen rekening en risico, maar zijn uitspraken logen er niet om. Het kwam er op neer dat als de PvdA doorging met sollen met D '66 dat het dan tot een definitieve breuk tussen D '66 en PvdA zou komen.

Dit soort politieke informatie geeft toch altijd weer een extra dimensie aan het congres.

In het huishoudelijk deel van de vergadering kwamen aan de orde het verslag van de commissie van goede diensten en het verslag van de Driemastercommissie. Naar aanleiding hiervan werd een regeling getroffen voor de financiën van het district Noord en de aangepaste begroting goedgekeurd respectievelijk werd besloten de Driemaster op de huidige voet voort te zetten.

Enig vuurwerk werd afgestoken vanwege de ondertekening door het HB van de verklaring van het „Comité

echt stille plekken; de omvang van het lawaai neemt toe. Dit heeft invloed op het zenuwstelsel van de mens en tast zijn gezondheid aan. Ook de gehorigheid van woningen valt onder de schadelijke lawaaihinder, niet zozeer omdat men zo kan meeleven met edburen alswel door de aantasting van de eigen privacy, overdag en 's nachts.

Door wettelijke maatregelen (auto's en bromfietsen), een betere geluidsisolatie in woningen en een goed planologisch beleid (luchtvaart) kan de omvang van het lawaai drastisch gereduceerd worden. De wetgevers verschuilen zich nu nog achter nog te verrichten onderzoek en onvoltooide wetten.

Konklusie:

De nieuwe wetgeving tegen de lucht-

verontreiniging en de verontreiniging van de oppervlaktewateren zullen voorlopig door gebrek aan kennis, personeel en uitrusting met een zeer beperkt succes worden toegepast. Van groot belang is de inhoud van de uitvoeringsbesluiten die bij deze raamwetten behoren.

Voorlopig gaat de vervuiling wel even door. Voor alle vormen van milieuverontreiniging is dringend onderzoek nodig, met name door het T.N.O. (Toegepast Natuur-wetenschappelijk Onderzoek) en het ZWO (Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek). Een groot probleem is het ontbreken van voldoende deskundigen. De opleiding van milieuspecialisten in brede zin moet zo spoedig mogelijk krachtig aangepakt worden.

Gelukkig zijn er steeds meer aktie-

groepen die gemeenteraden, provinciale staten en het parlement konfronterten met de mogelijke gevolgen van bepaalde beleidsbeslissingen. In de overgangsfase naar de nieuwe wetgeving worden de bestuurders door deze talrijke akties gedwongen meer te doen met de bestaande wetgeving. De deskundigheid van de aktiegroepen kan die van het bestuur aanvullen.

De burgers worden zich meer en duidelijker bewust van wat er gaat gebeuren in een stadium dat er nog wat veranderd kan worden. Zo hoort het ook!

J. WEGGEMANS

Bronnen: o.a. H. P. nr. 42, 1971. 'Milieuhygiëne in Nederland', ministerie v. Sociale Zaken en Volksgezondheid (1970).

Jongeren voor Vietnam". Na een felle discussie werd een motie aangenomen waarin de ledenvergadering zich distantiëerde van de verklaring. Het HB nam dit ter harte en verklaarde dat de JOVD zich terug zou trekken uit het Comité; dit is ondertussen gebeurd. Nog verder werd aan de bezwaren tegen het onder één noemer in de krant komen met uiterst linkse groeperingen tegemoet gekomen met de aankondiging dat de JOVD zich ook uit de werkgroep Europese Veiligheid Conventie zal terugtrekken. Vervolgens komen allerlei moties aan de orde.

— Motie Evenhuis over de „spellingsvereenvoudiging". Deze werd aangehouden en zal dus op de volgende huishoudelijke vergadering aan de orde komen.

— Motie over de noodzakelijke aanpassing van onze defensie aan de haar toebedeelde taken in Navo-verband. Motie aangenomen.

— Motie die de noodzakelijkheid signaleerde van de herziening van de stemprocedure bij hervervelingen. Motie aangenomen.

— Motie over tertiair onderwijs. Aangedrongen werd op een duidelijke planmatigheid in het beleid op lange termijn, integratie HBO en WO volgens Posthumus, een systeem van studieleningen gebaseerd op volledige onafhankelijkheid van de student. Motie geamendeerd aangenomen.

— Motie district Noord over gewestvorming. Door een ordemotie werd besloten deze motie niet in behandeling te nemen daar dit onderwerp in Zuidlaren al uitvoerig aan de orde is geweest.

Afdelingsnieuws

De afdeling Amsterdam heeft op het gebied van de gemeentepolitiek een uitstekend verlopen samenwerking met Arjos en FJG. Verder zal deze afdeling deel blijven nemen aan het Comité Jongeren voor Vietnam. Bij alle activiteiten in dit kader zal vermeld worden dat het de afdeling Amsterdam betreft en niet de landelijke JOVD.

De afdeling Groningen ontving in samenwerking met de VVD-Groningen op vrijdag 25 februari VVD-fractie-voorzitter Hans Wiegel. Op de zelfde dag had de afdeling Zuidlaren een vergadering waar Jan Lambers een lezing hield over de problematiek van het Noorden des lands.

Begin februari had de afdeling Noord-Groningen een discussie-avond over bestuurlijke decentralisatie, hierover had de afdeling Oost-Groningen op 27 januari reeds gediscussieerd. Op beide avonden was Jan Weggemans de discussieleider.

Op initiatief van het district Noord werd op vrijdag 18 februari van gedachten gewisseld tussen de noordelijke JOVD-ers en de heer Koekoek van de Boerenpartij. Het was een zeer geslaagde avond, de heer Koekoek kwam veel redelijker over dan doorgaans via de pers. Twee weken later was het weer raak, ditmaal was de discussiepartner niemand minder dan ex-premier De Jong, die uiterst openhartig op allerlei vragen antwoord gaf. De afdeling Meppel had op zaterdag 12 februari een propaganda-feest-avond waar Hans Wiegel discussieerde met de zaal. Het was een uiterst gezellige avond ondanks dat ook hier de concurrentie van het carnaval te merken was.

Diversen

— Het adres van de vice-voorzitter politiek is gewijzigd, het is nu: A. R.

Edwards, Da Costakade 196, k. 45, Amsterdam.

— Het ligt in de bedoeling dat de afdelingen begin mei discussiepunten krijgen toegestuurd die door de deskundigen, die op het zomercongres zullen spreken, worden opgesteld.

— Als u, om wat voor reden ook, nog geen acceptgirokaart hebt gehad dan is voor u de eenvoudigste manier om mij terecht te wijzen: het pakken van een girokaart en daarop het giro-nummer 953500 t.n.v. Penn. JOVD te vermelden benevens de contributie van uw afdeling en bij de mededelingen het woord FOEI. Als u de girokaart wel hebt ontvangen en de JOVD geen betaling, dan ligt dat woord mij op de lippen, maar ik zeg slechts HAAST U.

DUKE E. P. DOMINICUS
VAN DEN BUSSCHE

22 APRIL

22 APRIL

CONGRES LIBERALE STUDENTEN VEREENIGING

te houden in Sociëteit Hermus, Rob. Baelderstraat 55, ROTTERDAM

PROGRAMMA:

- 10 uur Discussie tussen LSVN en JOVD over hun nota's LIBERALISME.
12 uur Lunch.
13 uur Politiek forum, met discussie.
Deel nemen: v. Riel, Gruyters, Roethof en Berger (gevraagd).
Voorzitter van het forum is Dr F. A. Hoogendijk.

JOVD'ers dit belooft een interessant congres, waar wij graag met grote getale aanwezig zijn. Geef je op voor deelname bij de Alg. Secr., Joh. d. Bandt te Ede, tel. 08380-17170.

☆ Nu maar afwachten wanneer de jonge koekoeken in het noorden des lands komen. Uiteindelijk legt de koekoek altijd eieren in andermans nest.

☆ Tegen de tijd dat de regering lood in de benzine verbiedt zal de loodreserve wel zijn uitgeput. jh.i.

ONDERGETEKENDE WIL GRAAG EEN ABONNEMENT OP DE DRIEMASTER

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Abonnementsprijs per jaar f 7.50.
over te maken op giro 277760 t.n.v. STICHTING DRIEMASTER DEN HAAG.

Handtekening

Opsturen aan Adm. Driemaster, v. Nijenrodestraat 105 DEN HAAG

De uitputting van de hulpbronnen en de invloed hiervan op milieu en welvaartsverdeling

I Inleiding

Toen de publikaties rond het voorlopige rapport van de Club van Rome in volle hevigheid losbarstten moet ons allen wel een lichte huiver hebben bevangen. We moesten in wezen immers onder ogen zien dat als we onze leefwijze op de huidige voet voortzetten, de mensheid geen toekomst meer bezit.

Toch wordt ook hier gelukkig de soep niet zo heet gegeten als zij wordt opgediend. Uit het gesprek met prof. Böttcher in de vorige Driemaster blijkt namelijk duidelijk dat het in dit rapport steeds om voorwaardelijke voorspellingen gaat. Dat wil zeggen het gaat alleen met zekerheid fout als we doorgaan met te doen alsof er niets aan de hand is. Doch als we wel tot een heroriëntatie in ons streven komen, is de overleveringskans stellig groter dan de 3%, die de Amerikaanse bioloog Paul Ehrlich ons blijkens een verhaal in de Haagse Post zelfs dan nog geeft. Volgens de Club van Rome behoren dit soort uitspraken duidelijk in de afdeling paniek.

De werkelijke situatie is veeleer die van de patiënt die bij zijn arts komt en van deze na het onderzoek te horen krijgt dat, als hij zijn leefwijze op gelijke wijze continueert, hij hoogstens nog een paar jaar te leven heeft. Wanneer deze patiënt echter een uitgekend en streng dieet alsmede andere stringente leefregels voorgeschreven krijgt en hij zich daar vervolgens ook aan houdt, kan hij zonder al te veel problemen oud worden.

Als we op deze wijze het probleem presenteren kan de mens tenminste nog hoop koesteren. En alleen hoop kan inspireren tot de grote daden die nodig zullen zijn.

Heel in het kort komen deze grote daden ongeveer neer op het nagenoeg tot stilstand brengen van de bevolkingsgroei; het afremmen van de groei der consumptie per hoofd in de Rijke wereld en het terugdringen, althans tot staan brengen van de reeds opgetreden vervuiling (zie elders in deze Driemaster). Voorwaar geen kleinigheid.

In het navolgende zal speciaal het probleem van de dreigende uitputting van de grondstoffen- en energiebronnen aan de orde worden gesteld. Met name het energievraagstuk zal fel belicht worden, aangezien energie enerzijds, uiteindelijk, de belangrijkste hulpbron voor het instandhouden van onze moderne samenleving is, doch anderzijds tegelijk een van de ernstigste bedreigingen voor het leef-

milieu vormt.

Aangezien deze materie zeer veelomvattend is, zal in dit artikel slechts hier en daar een tipje van de sluier kunnen worden opgelicht. De meeste aspecten aan het energievraagstuk zullen dan ook slechts door middel van een voorbeeld worden belicht, hoewel daarbij wel naar het meest aansprekende voorbeeld is gezocht. Zo zal ten aanzien van de uitputting van de energiebronnen het aardgas worden genoemd, omdat dit het eerste op zal zijn en bovendien Nederlandse lezers sterk zal aanspreken. Voor de grote geografische verschillen in energieverbruik per hoofd kan weer beter electriciteit genomen worden; en voor de illustratie van de afhankelijkheid van het rijke Westen en Japan van energie-invoer de aardolie.

II Dreigende uitputting

In een van de publikaties rond het M.I.T.-rapport is het volgende lijstje opgenomen.

	uitputtingsduur bij extrapolatie van de huidige verbruiksgroei
kwik en lood	13 jaar
aardgas	14 jaar
zink	17 jaar
aardolie	20 jaar
koper	40 jaar
aluminium, ijzer	73 jaar

Overigens komt men niet in alle krantenartikelen tot de zelfde cijfers, waarschijnlijk omdat er reeds gewijzigde versies van het oorspronkelijke rapport zijn.

Als voorbeeld zullen we nu de voorspelling voor aardgas iets nader bezien, aangezien we daarover in de Basisstatistieken van de Europese Gemeenschappen en andere publikaties gemakkelijk gegevens kunnen verkrijgen.

Het blijkt nu dat de voorspelling van 14 jaar, die de Haagse Post aanhaalde, *niet realistisch* is. Men gaat namelijk uit van de thans bestaande en bewezen aardgasreserves in de wereld. Doch de laatste jaren wordt er gemiddeld zo'n 6000 miljard m³ per jaar bij gevonden, terwijl het verbruik slechts ruim 1000 miljard bedraagt. (In 1970, op een totale reserve van ca. 40.000 miljard m³).

Is de genoemde voorspelling daarom waardeloos?

Het antwoord is ja en nee. Ja, omdat het natuurlijk onrealistisch is om niet uit te gaan van nog te ontdekken nieuwe reserves. Nee, als men beziet hoe schrikbarend weinig verschil het

maakt als men hiervan wel uitgaat. Als je namelijk veronderstelt dat van 1970 tot 1980 elk jaar 6000 miljard wordt bij gevonden en van 1980 tot 1990 nog jaarlijks 2000 en als de verbruiksgroei tot 1980 circa 10% per jaar blijft en daarna 8%, hetgeen tamelijk realistisch aandoet, dan is het tijdstip van uitputting niettemin reeds bereikt in 1995, dus slechts 9 jaar later!

III Het onzichtbaar gevaar van de exponentiële groei

De basis van deze verontrustende en kille conclusie ligt opgesloten in de exponentiële groei. Deze maakt dat ten lange leste enorme sprongen in het verbruik worden gedaan. Tel maar eens het aantal graankorrels dat nodig is om op elk volgend veld van een schaakbord twee maal zoveel te leggen dan de twee op het eerste veld. Dit heeft ooit een Perzische koning eens zijn hele Rijk gekost.

Het geweldige gevaar van dit verschijnsel is dat het nog lang kan lijken alsof er niets aan de hand is, tot dat plotsklaps het gevaar levensgroot en niet meer afwendbaar opdoemt. Deskundigen hebben bijvoorbeeld uitgerekend, dat in Nederland tot het jaar 2000 koelwater genoeg is. Doch als het electriciteitsverbruik zich elke tien jaar blijft verdubbelen dan is er reeds in 2010 een afzichtelijk groot tekort.

IV De verdeling van het energieverbruik in de wereld

Tegen de achtergrond van de kennis dat de conventionele energiebronnen waarschijnlijk binnen 2 à 3 decennia zullen opdrogen, afgezien van steenkool en waterkracht, is het van groot belang om een inzicht in de geografische verdeling van het energieverbruik te verkrijgen.

Hieronder worden twee overzichten gepresenteerd van de verdeling en groei van het verbruik van electriciteit in de wereld. De eerste tabel laat de groei per land of landengroep zien. Hieruit blijkt dat de verschillende niet uitzonderlijk groot zijn, afgezien van Japan en Spanje.

1. Groei van de wereld-electriciteitsconsumptie

Landen of groep van landen	Toename t.o.v. 1968
1) E.E.G.	9.2%
2) E.V.A.	5.4%
3) U.S.S.R.	8.0%
4) U.S.A.	8.2%
5) Canada	7.4%
6) Japan	17.4%
7) Finland + Spanje	13.1%
Totaal 1 t/m 7	8.7%

Wereld-consumptie 8.9%
 Derde wereld 9.7%
 Bron: Basisstatistieken 1968 en 1969 van de Gemeenschap.

De navolgende tabel geeft een veel betere indruk van de werkelijk relevante aspecten in de wereld-energiehuishouding. Het blijkt namelijk dat de Verenigde Staten, die slechts 5.7% van de wereldbevolking herbergen, maar liefst 32.7%, of bijna zesmaal zoveel als de gemiddelde verbruiksgroei per hoofd van de wereldbevolking opslokt.

De zgn. Derde Wereld, waar echter ook Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika in zijn opgenomen, die bijna 75% van de wereldbevolking herbergt, krijgt maar 17.8% van de totale toename toebedeeld.

2. *Verdeling van de toename in de wereld-electriciteitsconsumptie over de diverse landen en landengroepen*

Landen en landengroepen	Aandeel in totale toename	Aandeel in de wereldbevolking
1) E.E.G.	12.2%	5.3%
2) E.V.A.	5.7%	2.7%
3) U.S.S.R.	13.1%	6.8%
4) U.S.A.	32.7%	5.7%
5) Canada	3.7%	0.6%
6) Japan	12.6%	2.9%
7) Finland + Spanje	2.1%	1.1%
Totaal 1 t/m 7	82.1%	25.1%
Derde wereld	17.8%	74.9%

Bron: Basisstatistieken 1968 en 1969 van de Gemeenschap.

De twee bovenstaande tabellen hebben alleen betrekking op de electriciteit, die van de diverse energievormen overigens de beste waardemeter voor de materiële welvaart is.

De werkgroep Energie van de OESO heeft daarentegen een soortgelijke analyse van het totale energieverbruik gegeven. Zij komt tot de constatering dat de OESO-landen, waar 20% van de wereldbevolking woont, 60% van het energieaanbod van de wereld openen. De Derde Wereld met 70% van de wereldbevolking maakt slechts aanspraak op 16%. *Het energieverbruik per hoofd in de Verenigde Staten blijkt zelfs 70 maal zo groot te zijn als in het Verre Oosten.*

V Geografische verdeling van de productie

Niet alleen de consumptie is scheef verdeeld; hetzelfde geldt voor de productie, zij het niet in even sterke mate. De scheefheid loopt hier evenwel de andere kant op, in die zin dat met name het rijke Westen en Japan voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van de energie-importen uit vooral de zgn. Derde Wereld.

Dit kan het duidelijkst worden gedemonstreerd aan hierna weergegeven

tabel over de productie, het verbruik en de reserves van aardolie.
Productie, verbruik en reserves van

Landen en landengroepen	Productie x 10 ⁶ ton 1969	Verbruik x 10 ⁶ ton 1969	Bewezen reserve x 10 ⁶ ton 1969
E.E.G.	13.9	283.1	179
E.V.A.	2.8	149.2	22
Finland/ Spanje	0.1	30.1	1
U.S.S.R.	328.8	—	(6000)
Ver. Staten	510.0	538.0	5220
Canada	63.0	55.9	1180
Japan	0.8	125.9	5
Wereld	2133.5	1939.0	73.620

Bron: Basisstatistieken van de Gemeenschap 1968 en 1969. (De verbruikcijfers zijn omgerekend in tonnen olie op basis van 1 too nlie = 1.57 t. ske)

Uit het bovenstaand staatje blijkt dat de bewezen oliereserve van de E.E.G. slechts ruim een half jaar het binnelands verbruik zou kunnen dekken. Voor de landen van de E.V.A. is deze periode nog korter. Kortom, West-Europa is qua oliebehoefte vrijwel totaal afhankelijk van importen van buitenaf, d.w.z. voornamelijk van het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Nigeria. Dit is een ernstige zaak, aangezien de olie in 1969 56,8% van de totale energiebehoefte van de E.E.G.-landen dekte. In de E.V.A.-landen voorzags olie in 50,2% van de totale energiebehoefte. In 1968 was dit resp. 56,0% en 45,7%, zodat de afhankelijkheid van West-Europa t.a.v. olie-invoer dus nog steeds toeneemt.

In de Ver. Staten is deze olie-invoer/afhankelijkheid voorlopig veel minder groot. In 1968 was de binnenlandse productie nog ruim 4% groter dan het verbruik. Ooch in 1969 was deze reeds meer dan 5% geringer. Men verwacht dan ook dat reeds in 1986 de Ver. Staten de helft van hun oliebehoefte zullen moeten importeren.

De ontwikkeling in Japan is echter wel het ernstigst. In een rapport van het Japanse ministerie van buitenlandse handel en industrie van begin oktober 1971 wordt reeds de vrees geuit dat de economische ontwikkeling van het land weleens ernstig zou kunnen worden belemmerd door gebrek aan grondstoffen en energie. Die vrees lijkt gerechtvaardigd als men bedenkt dat Japan 10 à 20% van het wereldverbruik van olie, cokeskolen, ijzererts en koper voor haar rekening neemt en dat de invoer-afhankelijkheid van 71% in 1960 tot 90% in 1970 is gestegen en na 1975 op zelfs 93% wordt geraamd.

V De mogelijke consequenties van de in zicht komende uitputting van aardgas en olie en de scheve geografische verdeling van verbruik, productie en reserves op de houding van de ontwikkelingslanden met grote energiereserves.

aardolie van de diverse landen en landengroepen

Natuurlijk onderkennen de regeringen van landen zoals Perzië, Libië, Algerije, Venezuela etc. de hierboven omschreven situatie en ontwikkeling ook. Naarmate deze landen in andere opzichten economisch minder afhankelijk van het rijke Westen worden, zullen zij uit deze ontwikkeling zeker consequenties voor hun houding trekken.

Het is dan waarschijnlijk onontkoombaar dat zij hun grote troef als energieleveranciers volledig zullen gaan uitspelen. Feitelijk hebben de zgn. OPEC-landen (organisatie van olieproducerende en -exporterende landen) daarmee reeds een begin gemaakt. Libië en Venezuela hebben aan de oliewinning in hun land reeds beperkingen opgelegd en de Venezolaanse minister van handel schijnt zelfs reeds zoiets te hebben gezegd als „dat elke dag dat de oliereserves in de grond blijven deze in waarde toenemen”. De Iraakse regering gaat echter wel het verst. Zij eist nl. nu reeds o.a. deelneming in het kapitaal van de oliemaatschappijen, en vertegenwoordiging in de Raden van Commissarissen daarvan.

Nationalistische en andere regeringsmaatregelen zijn al gedurende lange tijd aan de orde van de dag.

Dit alles is logisch en begrijpelijk. De Derde Wereld zal immers ook (gaan) zien dat tegen de tijd dat zijzelf aan een redelijke welvaart voor hun bevolking toe is deze dreigt te worden geblokkeerd door de uitputting van de grondstoffen- en energiebronnen.

Deze voorzienbare inzichten moeten vanzelfsprekend ook grote consequenties hebben voor het regeringsbeleid in de rijke landen. In de Verenigde Staten onderkent men dit en daar worden jaarlijks reeds honderden miljoenen dollars aan research en ontwikkelingswerk op energetisch gebied uitgegeven.

In West-Europa schijnt dit laatste echter nog steeds een vrij moeilijke zaak te zijn.

(wordt vervolgd)

j.h.l.

Staalconstructies
 voor alle doeleinden
 Speciaalbedrijf voor
 zwaar plaatwerk
 Constructiewerkplaat-
 sen

W. HUIZER n.v.

CAPELLE a/d IJSSEL
 TELEFOON 01804 - 2657

bouwwerken
 heiverken
 pijpleidingen
 zinkers
 grondboringen

VISSER & SMIT'S AANNEMING MIJ NV

PAPENDRECHT TEL. 01850-51044

DEZE CHAUFFEUR LAADT EN LOST IN 4 MINUTEN 21 SECONDEN !!!

Hoe kan dat nou? Simpel! Eén chauffeur, één truck en Van Weelde's wissellaadbakken. 'n Enorme besparing op wachttijd, arbeidsloon verzekering en motorrijtuigenbelasting. Alle wissellaadbakken conform toegestane draagvermogens,

voor elk soort vervoer en in diverse afmetingen. De metalen bodemframes zijn uitgerust met draaibare of inschuifbare steunpoten. Iedere truck voorzien van hydraulische hefinstallatie in vermogens van 5 t/m 15 ton.

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL - TEL. (01803)- 3944 - TELEX 23240

